

הסביבות

עלון להפצת המוסר

"אוהל יוסף" - גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

חשון התשפ"א

פרשת לך לך

גליון מספר 312 (345)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל

"ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט ויאמר אברם אל זא תהי מריבה ביני וביןך... הפרד זא מעלי... ויסע לו מקדם, ויפרדו איש מעל אוזיו."

אברם, והלך לו, הרי שהסיע עצמו מקדמו של עולם ואמר אי אפשי לא באברם ולא באלהיו? **היכן זה כתוב?** אף אם נאמר שאמר אי אפשי באברם נחא, אבל גם לא באלהיו? וכל שכן שאפילו אחרי שנפרד ממנו או רואים כמה נשאר דבק במידות הטובות שלמד מאברהם אבינו, וכמה מסר נפשו למען מדת הכנסת אורחים **כפי שהתורה מספרת. ואיך לבטל אותו בכוח ביטול חמור?**

אבל התורה ירדה לסוף דעתו של אדם. וכאן אנו רואים שסופו מוכיח על תחילתו. אילו היה באמת מתלמידיו של אברהם אבינו והיה דבק במידותיו כפי שהגדירו אותם חז"ל בפרקי אבות, **לא היה נפרד מאברהם.** יש לנו דוגמא גדולה לכך מאליעזר שהתורה מספרת עליו נפלאות בטשא זה, עין טובה, ורוח נמוכה ונפש שפלה איד דבק באברהם. אילו היה לוט משוג את המידות הנפלאות האלו, אז מעולם לא היה מסכים להיפרד מאברהם אבינו, ולא היה כופר טובה על כל מה

המשך בעמוד ב'

הסיע עצמו מקדמו של עולם

אומר רש"י ז"ל: ומדרש אגדה, הסיע עצמו מקדמו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלהיו.

איך אפשר לומר דברים כאלה כל כך קשים על לוט, שהם הסיע עצמו מקדמו של עולם! הרי אנו רואים בפירוש את השתלשלות העניינים, ורואים שמה שהלך והתרחק מאברהם זה בגלל שאברהם הוא שאמר לו: הפרד נא מעלי, ולא הלך מבחירתו או מרצונו. בלי זה לא עלה על דעתו ללכת. **אדבא חיה אדוק ודבוק באברהם** ולמד ממנו הרבה מטרות נפש, והכנסת אורחים וכו' ואפילו חשב להיות הורש שלו גם ברוחניות וגם בגשמיות. כך ידעו גם הרועים, **ובגלל זה הם טענו** שאין שום ענין של גול לרעות בשדות הגויים, שהיה בין כה הארץ ניתנה לאברהם, ואברהם אין לו יורש, ולוט יורשו, ואין זה גול. וזה נראה מוצדק. ואיך לבא ולחשוד בלוט ולכרר לו שאחרי שקיבל את דברי

מעשה רב חכמת הרב

בית הדין, נאמן לבקשת הרב, נגש אליהם ואמר כי הרב עסוק ביותר ועליהם להמתין בבית הדין עד שיתפנה. בלית ברירה התיישבו השניים תוך כדי ההתכתשות המילולית. הזמן חלף ולאט לאט נמאס הויכוח גם עליהם, הרי אף אדם אינו מסוגל להכריז במשך שעות על עצמו "אני **המשך בעמוד ב'**

כוס תנחומים

בצער רב על סילוקו לשמי מרומים של האי גברא רבה שריד לדור דעה אשר עמל בכל כוחו בלימוד המוסר וקניית היראה תלמיד ותיק ואהוב **לרבינו גרשון זצ"ל** צנוע ומעלי חסיד ועניו אוצר כל כלי חמדה **רבי אשר מסעוד ביטון** זצלה"ה נלב"ע ליל שבת פרשת נח

שולחים את בזה אל בנו הדגול מקים ומייסד עולה של תורה - בית מדרשינו ה"ה הרב המופלא **רבי מיכאל שליט"א** ואל בנו העומד לימין עמלי תורה של בית מדרשינו הרב **רבי דוד שליט"א** עם בנו היקר ידיד בית מדרשינו ולומדיה הרב **רבי יואל שליט"א** מן השמים תנוחמו המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד בהמשך עמל התורה והמוסר וזיכוי הרבים תנוחמו **בצער רב** ראש הכולל **האברכים**

גביר אחד הוצרך פעם לנסוע לפראג לרגל עסקיו, והוא הזמין לשם כך את שרותיו של עגלונו. השניים נסעו כברת דרך אורכה, עד שהיום העריב. לקראת חשכה הם עצרו את עלתם והתכוונו לעשות את הלילה על אם הדרך. כמנהגם של אנשים, פשטו השניים את בגדיהם, עטו על גופם בגדי לילה, פרשו לעצמם ליד העגלה מצע לישון עליו ונרדמו. עם שחר, התעורר העגלון ראשון, ומיד מיהר ולבש את בגדי הגביר. אחר, עלה על העגלה והתיישב במושב האחורי כשהוא מתענג על הריפוד המלטף. הוא התבונן בקוצר רוח מבעד לחלון והבחין כי הגביר עדיין נם את שנתו, לכן הרים אבן קטנה, השליך אותה עליו וקרא בקול גדול: **"נו, עגלון! עד מתי תשכב...!?"** והגביר קפץ ממקום משכבו והיה משוכנע כי העגלון חומד לו לצון, "האם הסתתרה בינתך?", שאל תוך כדי שהוא מסובב את אצבעו על רקתו ומראה לעגלונו את שהוא חושב אודותיו. אבל העגלון לא חשב לוותר, והחזיר לו בצעקה: **"אני אינני משוגע! את הוא שוטה הכפר! אני הגביר ואתה העגלון שלי, ועכשיו מהר לבש את הבגדים והתחל בנסיעה!"**

הגביר נוכח לראות כי לא בנקל יצליח לגבור על העגלון, באין ברירה אחרת לפניו לבש את בגדי העגלון ונסע לפראג, לבית הדין. בקושי עצרה הכרכרה וכבר קפצו מתוכה השניים כשהם צועקים בקולי קולות את אותם דברים: **"אני הגביר! אתה העגלון...!"**

במהרה נכנסו השניים לחדרו של **"הנודע ביהודה"**, וכל אחד הרצה את טענותיו בפניו. שמע הרב את דבריהם והגיב: **"עניין זה מסובך מאוד, עלי לחשוב כיצד להכריע בדבר, לכן לכו עכשיו וחזרו מחר בשמונה בבוקר, כדי לשמוע את הכרעתי בנדון"**. ומיד לאחר צאתם קרא הרב לשמש בית הדין והורה לו שמחר יושיב אותם להמתין לו ואל יתייחס אליהם כלל, עד שעות אחרי הצהריים המאוחרות. עוד לפני השעה הנקובה כבר נשמעו הדי הויכוח בין השניים, הם צעקו בנסותם לגבור זה על קולו של זה: **"אני הגביר! אתה העגלון!"**, ופני שניהם בערו מכעס ומשנאה. אך שמש

עד אימתי קידוש השם

"וישמע אברם כי נשבח אחיו, וירק את חניכיו ילידי ביתו... "בגמרא [נדרים לב] מובא שאברהם אבינו לקח למלחמה זו את עבדו אליעזר, ועל כך נענש ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שינים מפני שעשה אנגריא בת"ח. והרי היה מוכרח לצאת למלחמה להציל את לוט? "ויסע לו מקדם" - לוט הסיע עצמו מקדמו של עולם שאמר אין לי חלק באברם ובאלוקיו. וא"כ מדוע **א"א מתאמץ כל כך, ומסכן עצמו על מנת להצילו?**

[יד בתורה] אברהם אבינו היה מפרסם את שם הקב"ה בעולם, נמרוד שהיה כופר השליכו לכבשן האש, והיה שם הקב"ה מוסיף ומתגדל, ולכן **נמרוד שהוא אמרפל** [רש"י] מטרטו במלחמה הייתה **לקחת את לוט.** ומדוע? "כי אנשים אחים אנחנו" מובא במדרש שהיה **קלסתרון של א"א דומה לקלסתרו של לוט,** והיו פניהם דומים זה לזה, ורצה נמרוד לקחת **בשבי את לוט, כדי שיוכל להטעות את האנשים** לומר להם שא"א נלקח בשבי, ואז שמו של הקב"ה, יתחלל רח"ל. [ולכן נפרד מלוט כמש"כ בפסוק כי אנשים אחים אנחנו... הפרד נא מעלי, שלא יאמרו בהמותיו של א"א אוכלים גזל]

מלחמת המלכים היא **מלחמה למען כבוד שמים.** וסבר א"א שרק אליעזר זקן ביתו המושל בכל אשר לו, תלמיד חכם גדול יכול להשתתף במלחמה זו, **ונלחם על מנת להשיב את לוט, כדי שלא יתחלל שמו של הקב"ה בעולם.** ואף ש"אין סומכים על הנס" יצא עם אליעזר לבדו, כי **בחיולו ה' עסקינו.** זהו שאמרו במדרש [לך לך] "אמר הקב"ה **הוא פעל עימי בחצי הלילה** [מלחמת המלכים בליל טו' ניסן] אף אני פועל עם בניו בחצי הלילה, ואימתי, כשהכה ה' כל בכור בארץ מצרים. **עבור מלחמה על כבוד שמים** זכר ישראל למכת בכורות וציאת מצרים.

וכמה דקה התביעה על **שלקח את אליעזר למלחמה,** עם חשיבונות שכאלו, אע"פ שכל כוונתו קידוש ש"ש, אך **הוציא בן ישיבה ממקומו,** את אליעזר **להפסיקו מלימוד תורה... זה לא היה צריך לעשות!!** וע"כ נענשנו בניו בגלות מצרים.

הסביבות

- על פרשת השבוע.....עמוד ב'
- פתגמים ואמרות.....עמוד ב'
- פניני הפרשה.....עמוד ג'
- אור של רבינו.....עמוד ד'
- דמויות הוד.....עמוד ד'

דגל המוסר לך לך / המשך

ברירה, אחרת הוא אבוד.

על דרך זו רואים בספורטו בפרשתנו בענין הגר שגם היא הלכה מאברהם אבינו, אף כי היא טענה שהיא בורחת מפני שר' ולא הזכירה את אברהם, שואל אותה המלאך הגר שפחת שר', אי מזה באת ואנה תלכי, **וכי המלאך לא ידע?** אלא אומר הספורטו כלומר, הביטי וראי מאיזה מקום נסעת, כי היית במקום קדוש ובבית צדיקים והינך הולכת בחי"ל אל מקום טמא ואנשי רשע. המלאך אינו שואל אותה אלא מוכיח אותה. והיא ענה ומספרת את הרגשתה שלא עזבה מרצונה, כמו לוט, אלא אנכי בורחת. ממשיך הספורטו: הולכת אל מקום מכוון מאיתך, אלא יצאתי כדי לברוח. ואף על פי כן אמר לה המלאך: שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה. דרישה כזו! ללכת להכנעה, כזו! ושוב עבדות קשה ומרה! ומדוע לוט לא הרגיש את זה מעצמו? שכדאי יותר להתענות בבית אברהם, ולא לעזוב אותו? הוא אשר אמרו חז"ל, **הסיע עצמו מקדמונו של עולם.**

ובדרך אגב, אפילו הגר כאן הסכימה וחזרה, אבל אחר כך אומרים חז"ל: זרוק חוטרך אאויא אעיקריה קאי, הלכה לקחת אשה לישמעאל מארץ מצרים, כי סוף סוף לא הצליחה ללכת בקיוניות בדרך הזו של "רוח נמוכה" שאליה מתחנכים בביתו של אברהם אבינו, וזוהי אחת מהמידות שבהם ניכרים תלמידיו.

אדרבא **המעלה שהשיגה הפרעה** לה ותרא כי הרתה ותקל גבירתה בעיניה, **וכבר אנה יכולה לעמוד בנסיון** כפי שחשבה קודם שמוטב להיות שפחה בבית זה של אברהם ולא גבירה בבית פרעה אביה. **כמה זה מחייב אותנו להתמסר להשקפה לחיות מתלמידיו של אברהם אבינו.**

שקבל ממנו. והנה התורה מעידה שהכל הוא השיג ממנו: "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים" כפי שאומר רש"י: מה גרם לו את העושר הזה, זו הליכתו עם אברם. זה בגשמייות וכל שכן ברוחניות, ואם ככה, איך הוא הרשה לדברים להתפתח עד כדי ריב בין רועיו ובין הרועים של אברם? מדוע לא השתיקם ולא נוף בהם? **עד כדי כך הגיע הדברים** עד שאברהם אבינו, מקור החסד והטוב, אשר כל כך היה מסור וקשור ללוט, ואפילו אחרי שהלך מאתו, מסר נפשו כדי להצילו מכליון בטוח. **איך לוט שהרגיש את זה לא השתיק אותם?** הרי בוודאי הרועים שלו סיפרו לו על המריבות שלהם עם רועי מקנה אברם, כמו שהרועים של אברם סיפרו לאברם. וייתכן אפילו שהוא חיזק את ידם ואמר להם שהוא יהיה היוורשו! עד כדי כך שאברהם אבינו לא ראה לפניו שום מוצא אחר חוץ מ"הפרד נא מעלי". ולוט במקום שביקש סליחה ולהכניע אה עצמו, במקום שיאמר לאברם שאיננו רוצה להיפרד ממנו חלילה, כי הנפרד ממנו כנפרד ממקור החיים, הנה הוא הולך, **ועוד הוא בוחר לו את החלוקה הכי טובה בעיניו**

רואים מכאן שירדה התורה לסוף דעתו, וקבעה שכאן לא היה מכשול מקרי, אלא שהסיע עצמו מקדמונו של עולם. **לוט אינו מעוניין בביקוש השלמות,** בחיפוש אחרי התעלות רוחנית בלי הפסק, אינו מעוניין יותר במידת היותו וההכנעה, בתיקון המידות. מהיכן רואים זאת? פשוט. הרי בחר לו את ככר הירדן ואת קירבת העיר סדום הידועה ומפורסמת לכל, כפי שהתורה מוכריה: ואנשי סדום רעים וחטאים להי מאד ואומר רש"י: ואנפ"כ לא נמנע לוט מלשכון עמוהם, ושהם יודעים ריבונם ומתכוונים למרוד בו. אליהם הלך לוט, להיות שכן של אלו שהם כבר, לפניו, הסיע עצמו מקדמונו של עולם. אילו היה מרגיש שכל חיותו תלויה באברהם, היה מרגיש כמו נח שנכנס לתיבה בגלל שהמים דחפוהו, ורק ע"י זה ניצל ואין לו

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשת השבוע

רבי חיים מברסק זצ"ל

לך לך מארצך, וממולדתך, ומבית אביך (י"ב - א')

לכאורה היה צריך להיות כתוב בסדר הפוך - שהרי ביציאת אדם ממקומו הוא קודם יוצא מבית אביו ואח"כ ממולדתו, דהיינו עירו, ואח"כ מארצו, ומדוע כתבה התורה בסדר הפוך?

מתרץ **רבי חיים מברסק** אם היה כתוב בסדר הרגיל, לא היתה כאן אלא רק מצווה אחת "מצווה לצאת מארצו", והיינו מפרשים שהפירוט לא נאמר אלא כדי ללכת מהקל אל הכבד. אבל עכשיו כשהסדר בכיוון ההפוך, ומוזכר שיוצא מארצו, א"כ הזכרת יציאה מהמולדת נראית כמיותרת לאחר שמוזכר שיוצא מהארץ, וגם יציאתו מבית אביו נראית מיותרת. אלא כל זה בא ללמדך שאברהם אבינו נצטווה בשלש מצוות שונות ובכל זאת לא הרהר אחר הקב"ה.

רבי מאיר שפירא מלובלין מיישב- בעלי המוסר יסדו כלל גדול- האדם נמצא היכן שמחשבותיו משוטטות, אם הוא נמצא בבית הכנסת ומחשבותיו הם על עסקיו ושדותיו, הרי שהוא נמצא בשדה, ואם נמצא במקום עבודתו, ומחשבותיו על דברים שבקדושה, או שחושב על בית רבו, הרי שהוא בעצם נמצא במקום קדוש. כשהקב"ה אומר לאברהם אבינו לצאת מארצו ומבית אביו, מלבד הכוונה הפשוטה של יציאה בפועל, היתה גם כוונה על יציאה מדרכי אביו תרה, ומדרכי מולדתו, ושעיקור מליבו וממחשבותיו, את הליכותיהם הנלוזות. וא"כ, הליכה שכזאת, במחשבות ובהנהגות, הסדר מתאים ביותר, מקודם ארצך, מדרכי המדינה, ואח"כ מדרכי עירך ולבסוף אף להיפרד מהקרובים ביותר, מבית אביך שגם עבדו עבודה זרה, וגם מהם צריך לעקור כל קירבה וקשר.

רבי לייב חסמן זצ"ל

" ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה" (י"ב - י')

רבי לייב חסמן אומר כאן דבר מבהיל. הרמב"ן אומר, חטא גדול חטא אברהם בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו. והיה לו לבטוח בהי שיציל אותו ואת אשתו וכל אשר לו. - וגם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עוון הוא אשר חטא, כי האלוקים ברעב יפדנו ממוות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים. אומר

רבי לייב חסמן - צא וחשוב, אברהם אבינו הגדול בענקים פוסק שצריך לרדת למצרים, בא הרמב"ן ואומר שאין ההלכה מחוורת ואברהם אבינו חטא גדול בשגגה - אתמהה.

ומסביר למדנו מכאן יסוד גדול- אף שאברהם חשב והתעמק מחשבה מעמיקה בשכלו הקדוש, מ"מ כל זמן שפסק ההלכה שייך ונוגע לעצמו, יש עוד מקום לחפש ולדקדק ולמצוא שמא אינה מכוונת כל צרכה, כיון שהוא בא לדון על עצמו, גם גוף קדוש זך ומזוכך של אברהם אבינו, יכול לשחד ולעוור עיני שכלו הבהיר. והראיה, אם יבואו לאברהם שני בעלי דינים לדון לפניו בדיון פרוטה אחת, ואם יהיה לאברהם איזה צד נגיעה אליו בפרוטה ההיא, הוא פסול לדון דין זה שמא יטה הדין ולא ידונו לאמיתו, ואיך יעלה בדעתנו שאברהם אבינו יטה דין ח"ו בשביל פרוטה אחת, ובכל זאת כך היא דעת תורה וא"א לזוז הימנה כמלוא נימה.

כבר אינו עגלון מזה יממה שלימה, אך היה כבר מאוחר מידי... הנודע ביהודה הצליח להוציא את האמת לאור, השניים החליפו בחזרה את בגדיהם ופנו לדרכם לשלום. **באופן דומה מוצאים אנו** שכאשר פונה המלאך אל הגר, הוא קורא אליה: "הגר שפחת שר". והגר, שהייתה שפחת שרי היא עובדה בלתי נפרדת מחייה, מגיבה בטבעיות לפניה הזאת. לאחר מכן ממשיך המלאך ושואל מפני מה היא בורחת, ומבלי משימ, בתשובתה אומרת הגר- **"מפני שרה גברתי"**... א"מ כן: - מכריע המלאך - "את עצמך חשפת את נקודת האמת. בדברייך הנך מודה שאת שפחת שרי, והיא גבירתך... לכי מהרי ושובי אליה, המשיכי לקבל את מרותה והתעני תחת ידיה ..."

המשך מעשה רב מעמוד א' הגביר..." בהמשך התאספו בבית הדין עוד בעלי דינים נוספים שהשמיעו בקול את טענותיהם:

בפינה אחת התווכח קבל עם לקוח ובפינה אחרת התדיינו שני סוחרים ביניהם בויכוח מרתק. ושני הטוענים לתואר הגביר נסחפו בהדרגה לאווירת המקום. שעות חלפו עליהם כך, בטנם החלה לשגר אותות מצוקת רעב, ולהט הויכוח פג כמעט לגמרי. בשעות אחר הצהריים הציץ הנודע ביהודה מחדרו והבחין שהשניים הסיוח את דעתם מן העניין הבוער שלשמו הגיעו. באותו רגע פתח את דלת חדרו לרווחה והרעים בקול: **"כנס העגלון!"**, העגלון האמיתי נבהל כהוגן וקפץ על רגליו במהירות. לאחר שבירר שניה נזכר כי בעצם

מחשבת מוסר

פתגמים ואמרות

"...ענה בכביה עד שיצאנה נשמתו, ויתכן שהוא מפני שאם לא יבכה עד שתצא נשמתו - אז תצא נשמתו ואח"כ יצטרך לברכות ברי שאינו מועיל" (רבי יצחק וולדשיין זצ"ל הי"ד)

"עתיד אדם ליתן דין וחשבון על מה שראו עיניו ולא טעה מהם. עתא"כ שעתידי אדם ליתן הדין על כל מה שראו עיניו ברוחניות ולא טעה." (מתוך ח"י המוסר)

"אין התחלפות בלי לימוד המוסר ואין לימוד המוסר בלי התחלפות" (רבי גרשון ליבמן)

"מי שאין לו מעצור לתאוותו וכעסו, ילך למדבר (רמב"ם). כמה יר"ש צריך להיות לו שיעיית לדברי הרמב"ם וילך למדבר, ואנפ"י ירא שמים כזה - אין לו עיעה, אלא שילך למדבר. (הסבא מנובהרדוק זצ"ל)

בתיחלת ימי מלחמת העולם השנייה הגיעו לעיר וילנא אלפי פליטים יהודים, ובניהם היה גם מרן הרב מבריסק זיע"א ומשפחתו. כאשר מרן הגאון רבי חיים עזר גרודז'ינסקי זצוק"ל שלח לו סכום כסף שיסיפק לו כדי מחייתו, ואף דאג לשכן אותו במעון ההולם את כבודו. בערב שבת קודש פרשת לך לך נכנס אחד מתלמידיו של הרב מבריסק להקביל פניו, אמר לו הרב מבריסק: בפרשת השבוע מובא הנסיון שניסה הקב"ה את אברהם אבינו באומרו לו: לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". מפי מי שמע אברהם את הדברים? מפי נביא? מפי מלאך? הלא הוא שמע את הציווי מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, תוך שהוא מבטיחו שכר רב על עזיבתו את ארצו ובית אביו. "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה, ואברכה מברכך ומקללך אאר, ונברכך בך כל משפחות האדמה." והדבר אם כן, טעון ביאור: אחרי הבטחות גדולות ועצומות כאלה, אשר נאמרו לו מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, מהו הנסיון שבדבר? וכי צריך להיות בעל מדרגה כאברהם אבינו כדי לעמוד בנסיון הזה? הלא כל אדם היה אומר לעצמו כי עם מתן שכר רב ועצום שכזה שווה כל הסבל שבועיבת בית אביו וטרחת הדרך. אלא - אמר הרב מבריסק - רואים מכאן כי גלות היא גלות, ובכל גלות באשר היא יש משום ניסיון, למרות השכר הרב שמובטח מפי הקב"ה!

ידו בכל או יד כל בו ?
 פעם אחת בעת שהיה מרן הגר"ח מבריסק זיע"א ילד, נכנסו כמה אנשים אל אביו מרנא ה"בית הלוי" זיע"א ואמרו לו כי בנו חיים מתקוטט עם הילדים בחוץ. קרא ה"בית הלוי" לבנו הגר"ח הביתה ושאל אותו: החצי הראשון או החצי השני? נענה הגר"ח: "החצי השני" ויצא. לאחר שיצא, שאלו את ה"בית הלוי" לפרש השיחה עם בנו. ענה להם: אצל ישמעאל כתיב "ידו בכל יד כל בו", ולכן שאלתי: החצי הראשון - ידו בכל, ובו ההאשמה, או החצי השני - יד כל בו, ואין הוא אשם... ומשענה - "החצי השני", פטרתי לשלום...

"ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשת יפת מראה את"
 מדרש אגדה - עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה ע"י מעשה. [רש"י]. התנהגות זו אינה דבר שבשגרה, והיא יכולה להיות לכאורה רק אצל אברהם אבינו, אך למעשה גם בדורות קודמים קרה כזה דבר - כידוע ה"חנתם סופר" היה חתנו של רבי עקיבא אייגר. ובתשובותיו לחתנו החת"ס תמיד דרש רע"א בשלום בתו, כשנפטרה רעייתו של החת"ס, שהיתה בתו של רע"א, היה רע"א חלש מאוד ולא סיפרו לו על פטירת בתו מחשש לבריאותו. החת"ס התחתן עם אשה אחרת. יום אחד הגיע הודעה ל"חנתם סופר", שרבי עקיבא אייגר מתכוון לעבור בדרכו דרך פרשבורג ויבוא לבקר בבית חתנו. בני משפחתו היו מודאגים מאוד, איך ישפיע הדבר על רע"א, הרי יצא לבקר את בתו ואינו יודע שכבר איננה בין החיים, וחשבו אולי כדאי להכינו ולהודיע לו. החת"ס הרגיעם שאין להם ממה לחשוש, רבי עקיבא אייגר לא ישים לב, והוא מקבל על זה אחריות שלא יקרה דבר. כשהגיע הגרע"א, יצא החת"ס לקבל פניו, ודיברו דברי תורה כל הדרך, וכל הזמן שהיה בביתו התפללו בדברי תורה. כשעמד לחזור, נזכר הרע"א שעדיין לא דיבר כלל עם בתו, אמר החת"ס לרבינית שתעמוד ליד הפתח ותאמר שלום לאבא. הגרע"א שאל בשלומה ובירכה, ונסע לדרכו... ולא שם לב שזאת בכלל לא היתה בתו אלא אשה אחרת

פרידת לוט מאברהם / רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל

והסנדלר עצמו - לא ידע מה רוצים מהחיים שלו. הוא אפילו לא ידע מי זה רבי עקיבא איגר. סביב בית המלאכה שלו נוצרה מהומה. אלפי אנשים התאספו שם. היה לו חלון קטן פונה לרשות הרבים, בקושי נכנס קצת אויר, וכעת מחמת הצפיפות האיומה מסביב לחנותו, לא נכנס אויר פנימה, נעשה מחניק.
 הוא צעק: "לכו מכאן, מה אתם עושים פה?"
 "באנו לראות את הצדיק הגדול", קראו לעברו.
 "איזה צדיק, מי צדיק?" תמה הסנדלר.
 הסנדלר אומר שהוא לא צדיק... נו, אבל אם הרבי'ה אומר - ברור שהוא צדיק אלא שצדיק נסתר הוא!
 אלפי אנשים עמדו שם, שורות שורות. כל וורשא באה לראות את הצדיק הנסתר שרבי עקיבא איגר גילה. בינתיים שאלו את רבי עקיבא מהיכן ידע שהוא צדיק נסתר? ברוח הקודש? או שהיו לו קשרים איתו, התכתב איתו?
 "צדיק נסתר?!" תמה רבי עקיבא איגר, "יתכן, אך לי לא ידוע שהוא צדיק."
 "הוא לא צדיק נסתר? אז למה הרבי'ה ביקש ללכת אליו מיד כשהגיע לעיר?"
 "מה זאת אומרת למה? משום שהוא קרוב שלי, שאר בשרי, ואסור לי להתעלם ממנו. ההלכה היא שזקן הרואה אבדה, זקן, ואינה לפי כבודו - הוא פטור. פעמים שאתה מתעלם. אבל אצל קרוב משפחה כתוב: 'ומבשרך אל תתעלם', כאן אין התר של 'והתעלמת', ואפילו זקן ואינה לפי כבודו מחויב במצוה זו. לכן הייתי מוכרח לבקר את קרובי על אף שסנדלר הוא."
 כיצד יתכן, אפוא, שאת לוט - שהיה גיס ואחיין - שולח אברהם מביתו, ואפילו לא מנסה להסביר לו את

"הפָּדָר נָא מִצְּלִי" (בראשית י"ג, ט')
 אברהם אבינו נפדר מלוט. הוא לא מנסה להסביר לו על חומרת עוון גזל כרי שישוב מדרכו הרעה ויוכל להשאר, אלא משלח אותו מביתו ואומר לו: גיי געזונטערהייט - לך לחיים ולשלום.
 מה קורה כאן, כיצד אברהם אבינו עושה כך לקרובו, שאר בורה? והלא חז"ל (יבמות סב ע"ב) כבר אמרו: "האזהב את שכניו והמקרב את קרוביו... עליו הכתוב אומר: 'אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני'". לקרב קרוב משפחה זה געוואלדיגע זאך, ענין גדול, והעושה כן - מובטח לו ששכשקרא אל ה' תפילתו תענה.
בענין זה אספר לכם סיפור על רבי עקיבא איגר זצ"ל.
 פעם הגיע רבי עקיבא איגר לעיר וורשא, לחתונת נכדו. כל אנשי העיר התאספו בסמוך לאכסניה שבה שהה גדול הדור. הרחובות השחירו מרוב בני אדם, אי אפשר היה לזוז מרוב צפיפות, ומשטרה לא היתה שם שתשמור על הסדר. רבי עקיבא איגר, שראה מחלונו את המוני בני האדם שאל את שמש שלו: "אמור לי, כלום הגיבנת שלי כל כך נוראה עד שאלפי אנשים באים לראות את המום שלי?!" לא עלה בדעתו שבאים לכבודו! הוא חשב שבאים לראות יהודי כפוף עם גיבנת...
 על כל פנים הוא שהה באכסניה זמן מה, ואז פנה אל אחד מהנוכחים ושאל: "היכן גר פלוני הסנדלר? ברצוני לבקר אותו!" נתינת סערה גדולה. מה רוצה גדול הדור מהסנדלר, איש פשוט ביותר? לא עברה שעה שעתיים וכל וורשא ידעה שרבי עקיבא גילה צדיק נסתר, הסנדלר... אלפי אנשים הגיעו במרוצה לראות את הצדיק הנסתר.

"וייהי רעב בארץ" (י"ב - י')
 מובא במדרש (בר"ר פר' כ"ה), עשרה שני רעבון באו לעולם, אחד בימי אדם הראשון, אחד בימי למך, וזה שבימי אברהם הוא השלישי. האחרון שבהם יהיה לעתיד לבוא, והוא מה שאמר הנביא עמוס [ח']-"חנה ימים באים וכו' והשלתני רעב בארץ על רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'". ובפרקי דר' אליעזר נאמר, שהרעב האחרון הוא הקשה מכולן.
שואל הרב מפוניבזל, הרי אין לך ברכה גדולה מזו שיהיו כולם לשמוע דבר ה' ומדוע נחשב זאת יחד עם שני הרעב? ומתריך, טיבו של שנת רעבון, שכולם מסתפקים במועט, וגם אם אין מה לאכול, אנשים שמהים בכל שאריות של אוכל או שתיה, וגם קליפות תפוחי אדמה ייחשבו למוציא יקר, ובשנת בצורת אנשים שותים מים ולא בודקים את טיבם מחמת הצמאון. והוא גם הפירוש כאן, שהרעב והצמא לדבר ה' גירום שיסתפקו במועט ולא יחפשו גדולות וגדלות, ולא עוד, שלא מדקדקים אחר טיבם ואיכותם של דברים, ושמהים ומאושרים מכל הבא ליד.

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (יב, ב)
 יש לדקדק, שלכאורה היה צריך לומר "היה מבורך" - "שהברכה תחול עליך, ואילו הלשון "והיה ברכה" משמע כאילו האדם עצמו הופך להיות חפצא של "ברכה" - הכיצד?
 מרגלא בפומיה דמרן המשגיח דחברון הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, כי טמונה בזה משמעות מיוחדת ותביעה על אברהם אבינו ולזרעו אחריו" - "והיה ברכה" - בכל מקום ומקום שתהיה בו תהפוך להיות מוקד לברכה! וכמו שנאמר על אברהם אבינו כי בכל מקום שהגיע (להלן פסוק ה) "ויקרא בשם ה'" (עין רמב"ן שם, ורמב"ם ע"ז פ"א ה"א) שהפיץ את האמונה בבורא עולם וממילא היה לברכה, כך זרעו אחריו מצווה להיות לברכה בכל מקום שהוא נמצא בו, ומוטלת בזאת חובה לכל יחיד ויחיד להיות לברכה, להרביץ תורה ומוסר ולהרבות כבוד שמים בכל מקום שהוא בא אליו, ובכך להפוך את עצמו למציאות של ברכה...

"וייהי רעב בארץ" (י"ב - י')
 מובא במדרש (בר"ר פר' כ"ה), עשרה שני רעבון באו לעולם, אחד בימי אדם הראשון, אחד בימי למך, וזה שבימי אברהם הוא השלישי. האחרון שבהם יהיה לעתיד לבוא, והוא מה שאמר הנביא עמוס [ח']-"חנה ימים באים וכו' והשלתני רעב בארץ על רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'". ובפרקי דר' אליעזר נאמר, שהרעב האחרון הוא הקשה מכולן.
שואל הרב מפוניבזל, הרי אין לך ברכה גדולה מזו שיהיו כולם לשמוע דבר ה' ומדוע נחשב זאת יחד עם שני הרעב? ומתריך, טיבו של שנת רעבון, שכולם מסתפקים במועט, וגם אם אין מה לאכול, אנשים שמהים בכל שאריות של אוכל או שתיה, וגם קליפות תפוחי אדמה ייחשבו למוציא יקר, ובשנת בצורת אנשים שותים מים ולא בודקים את טיבם מחמת הצמאון. והוא גם הפירוש כאן, שהרעב והצמא לדבר ה' גירום שיסתפקו במועט ולא יחפשו גדולות וגדלות, ולא עוד, שלא מדקדקים אחר טיבם ואיכותם של דברים, ושמהים ומאושרים מכל הבא ליד.

'החלק' - יעיד על הכל!

לאחר שעמדנו והתבוננו על הנהגותיו הגבוהות והנפלאות של רבינו זצ"ל בימי המלחמה הנוראה, הן בימי הגטו והן בימי המחנות, הנני רוצה לחדד עניין זה היטב, ולומר בפניכם את הרגשתי האישית:

מעשים שכאלה - מה שראינו אצל רבינו זצ"ל - היו למאות ולאלפים ללא גוזמא! אלא, שמה שהנני זוכר תמיד, ואף מספר לאחרים - אלו הם רק המעשים הללו שעשו ופעלו עלי רושם פנימי עמוק ביותר, באופן יוצא מן הכלל, עד שהשכחה לא יכולה להם בשום פנים ואופן...

אולם, כל מעלותיו שמנתי לעיל, ועל עוד הרבה מעלות נשגבות נוספות שלא מנתי ולא סיפרתי בפניכם עליו, בוודאי שהם היו אצלו בפועל - ע"י פעולות ומעשים שנעשו ע"י בכל יום ויום! כגון: 'השגחה פרטית' זה היה דבר רגיל אצלו; מנוחת

נפשו העצומה בביטחונו בה' יתברך - היה זה אצלו דבר שבשגרה; 'שבירת המידות' אף זה היה אצלו באופן הכי שכיח שיכול להיות; שמירת המצוות היה אצלו עד כדי מסירות נפש בפועל; עזרתו וחסדו לכל אחד ואחד; לימוד התורה והרבצת תורה; ובמיוחד המשך עבודתו הרוחנית הגבוהה ללא הפסק כלל וכו' וכו' לכן, איך אוכל לזכור את כל המעשים הנוראים והנשגבים הללו?! הרי היו כאלה לאלפים ולרבבות! אלא, כפי שהזכרתי לעיל: רק את הדברים שהיו בגדר 'יוצא מן הכלל' - את אלה יכול אני גם כעת במרחק של עשרות שנים עוד לזכור היטב היטב!

למשל מה שסיפרתי לעיל, שהוא היה יכול לעזוב שליש ממאכלו בכל יום ויום בתנאי רעב מהריד - זה עשה עלי רושם יוצא מן הכלל שאי אפשר לי לשכוח זאת ויהי מה! אלא מה שסיפרתי לעיל הינו רק בגדר 'כלל' - ובכל כלל שכזה היו המון המון פרטים.

לכשנרצה: 'החלק' - המעט שבמעט ממה שהזכרתי לעיל. 'יעיד על הכל' - על כל אלפי אלפי המעשים שהיו עמו. זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא!

אחרית דבר...

מיד עם השחרור נסעתי מגרמניה לאמריקה, היות שהוא זה ששלח אותי לשם. כידוע, שמיד לאחר המלחמה הוא החליט, שהוא ימשיך את הישיבה שלו - שהחלה בגטו וילנה, והייתה קיימת גם בהמשך במחנות השונות שבהם שהה הוא - במדינת אמריקה, יחד עם ישיבתו של רה"י ר"א יפה'ן זצ"ל, שכבר הקים את ישיבת נובהרדוק שלו שם, וקרא הוא לכל ניצולי ישיבות נובהרדוק, להגיע לישיבתו זו, ולבסס את תנועת נובהרדוק מחדש. אולם החלטה זו של רבינו השתנתה עם הזמן - והוא העדיף לעקור עם ישיבתו למדינת צרפת.

כמובן כששמענו מכך, שהוא חזר בו מהחלטתו הראשונה, מיד רצינו לחזור אליו. אולם, הוא עצר בעדנו. היות, שהוא לא רצה לצער ולהכאיב לראש הישיבה, היות שגם לו היה צורך בתלמידים. וודאי שאם הוא היה מורה לנו - בכל זמן שהוא - לעבור אליו חזרה, מיד היינו עושים כך ללא ספק! ולכן, כשהוא החליט בעבורנו שנשאר בישיבה באמריקה - עשינו כדבריו ללא עוררין!

תדעו רבותי! רבינו זצ"ל תמיד היה מיוחד במינו, ונעלה היה מעל בני גילו. מעולם הוא לא שינה את הנהגתו הגבוהה, ותמיד היה הוא אותו האיש שדרש מעצמו להגיע לשלמות הרוחנית; תמיד זיכה הוא את הרבים ללא גבול ושיעור - לשם שמים בלבד; תמיד המשיך הוא את העבודת העצמית ללא הפסק כלל; ומעולם הוא לא הפסיק את מסירותו הגדולה לכל עניין רוחני כלל וכלל, בין ב'עבודת עצמו' ובין ב'עבודת הרבים' - עד שהתבשרנו בבשורה המרה מכל בהילקחו זה עתה מאתנו.

המדור הנפלא נערך מספר הזכרון על רבינו גרשון ליבמן זצ"ל, היו"ל ע"י מכון דעת חכמה תשואות חן להם על אדיבותם והסכמתם להדפסת הדברים ליזכיו הרבים

דמויות הוד

רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל החזון איש / ט"ז תשון

" ויעתק משם ההרה וכו' ויבן שם מזבח" ("ב - ה") אברהם אבינו בנה מזבח לה' הנראה אליו. ויעתק, היינו ויעבר. מה העתיק והעביר? מפרש ה"חזון איש": את המזבח שבנה. פרקו, וסתר את אבניו, ונטלן עמו, כדי לשוב ולהקימן. איזו טרחה. וכי חסרות אבנים בהר? אבל מזבח שכבר אברהם אבינו הקריב עליו, קנה קדושה, וקדושה זו תועיל לעבודה הבאה, תקרין שפע והארה. חבל לותר עליה, וכדאי לטרוח.

גאונותו של **מרנא ה'חזון איש' זי"ע** במידות, לא פחתה אף כשערה מגאונותו בתורה. בדקנותו, כאשר היה יוצא לרחוב, היה מקפיד לחבוש משקפיים, ולפלא היה זה בעיני הבריות, משום שבביתו כאשר למד ועיין בספרים לא חבש משקפיים.

פעם שאלו תלמידיו רבי שרגא פייבל שטיינברג על פשר הענין, הסביר לו החזון איש: "כאשר אני יוצא לרחוב, קורה שבני אדם מונעמים לי בראשם לשלום, ואיני מבחין בהם והם עלולים להיפגע מכך, על כן אני מקפיד לחבוש משקפיים כדי שאראה אותם ואחזיר להם שלום..."

משום אותה ענוה והירות בכבוד הזולת, חישב ה'חזון איש' גם את קצב הליכתו ברחוב...

היה זה כאשר פעם תלמידו הבחין כי בדרכו מבית המדרש לביתו, לפתע באמצע הדרך האט ה'חזון איש' את קצב הליכתו, והחל ללכת בנחת, למרות שבדרך כלל מחמת יוקר הזמן מיהר החזון איש בדרכו. כעבור כברת דרך קצרה, שוב הגביר ה'חזון איש' את קצב הליכתו ושב למהגו הרגיל.

התלמיד שידע שכל פסיעה ותנועה של ה'חזון איש' מחושבת ומדוקדקת, שאל אותו: "מדוע שניה הרב את קצב הליכתו הלוך וחזור?"

"לא שמת לב שכאשר האטתי את הליכה, עבר שם אדם צולע, שהליכה מהירה קשה עבורו?! הרי אם הייתי הולך כרגיל, עלול היה להיגרם לו צער על שהוא אינו יכול ללכת כך כשאר האדם, והיה זה כזורה מלח על פצעיו... , כאשר הוא רואה שאף אנשים בריאים הולכים באיטיות כמותו, ונותנת לו הרגשה שהוא אינו כה מוגבל... רק כאשר כבר לא ראייתו באופק, שבתי ללכת כרגיל, בקצב מהיר..."

רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל / ט"ז חשוון תשס"ב

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וגו' מרן הרב שך זצ"ל רגיל היה להביא את דברי המדרש ריש פרשתנו: "אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת. אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג. הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג?! הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם. "עד כמה היתה האמונה חקוקה על לבו של מרן זצ"ל, מספר תלמיד: "יום אחד נכנס אחי הגדול למרן ומשאלתו בפיו. מרן פתח בדברי אמונה ודיבר בפניו משך שעה וחצי את יסודות האמונה הפשוטה, כפי שהיה מרן החפץ חיים רגיל לדבר. לא חידודי דברים ולא חידושים אלא דברים פשוטים ביסודות האמונה, וכה היה דבריו:

" אמרו נא לי, לו היית הולך במדבר שממה, ולפתע היו עיניך נתקלות בארמון מפואר, ודאי היית נכנס פנימה. וכשהיית נכנס ומוצא בטרקלינו של הארמון שלחן ערוך בטוב טעם ועליו נרות דולקים, קערות הגשה שעליהם מונחים חתיכות דג מלוח כשקיסם עץ תקוע בכל חתיכה, סלטים וכל מטעמים, כוסות שתיה ובתוכם מפיננים מגולגלים. ודאי היית שואל איך הוא בעל הבית אשר הכין הכל, כמה היית מופתע ותמה אם היו משיבים לך: כאן באמצע המדבר, איך בעל הבית, אלא היתה רוח סערה בים ודגי הים נמשו מעצמם מתוך המים ובעת אשר נישאו מן הים נתקלו בחוטי חשמל אשר חתכו אותם לחתיכות וכך נחו על הצלחות. ואם היית מוסיף לשאול וכיצד נמלחו הדגים עד שנעשו'דג מלוח", ודאי היית מתמלא פליאה אם היו משיבים לך כי בדיוק ברגע שעברו הדגים על פני הנהר, עברה אניה שהסיעה מלח, והמלח שהתפורז מן המשא נחת על גבי הדגים. ואתה בן דעת ודאי היית מוסיף ושואל: ומהיכן הקיסמים התקועים בדג מלוח. והמשיב היה מסביר לך על פי דרכו, שישבו קבוצת אנשים וחצצו את שניהם בקיסמים, ופתאום באה רוח סערה והעיפה את הקיסמים הישר לתוך חתיכות הדג מלוח. ועוד היית שואל: ומי הכניס את המפיננים המגולגלים לתוך הכוסות, והלה היה משיב, כי הרוח המדברית סובבה את המפיננים והכנסתם אלי תוך הכוסות"

" הן ודאי" הנשיך מרן בנועם דיבורו-" לו היית שומע כדברים האלה מאיזה שהוא אדם, לא היית עונה לו מאומה, אלא היית בורח ממנו כמטחוי קשת, תוך שהיה מפטיר ואומר 'אני מפחד לעמוד ליד משוגע'. 'ועתה"- פנה אלי מרן "הבה נעצום עינינו ונחשוב על העולם הזה.הלא כל כולו 'שלחן גדול' שעליו מונחים כל מטעמי עולם, פירות וירקות בשלל גוונים ובמבחר מטעמים, ולמעלה ראש המאורות הגדולים שמש וירח דולקים ומאירים, וסביב הלבנה והכוכבים מזהירים כנורות קטנים, הלא הכל זועק כי יש מנהיג לבירה. הכל קורא להלל ולשבח לבעל הבירה- 'הללוהו שמש וירח, הללוהו כל כוכבי אור, עץ פרי וכל ארזים, החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף', מני חיות ובהמות לאלפים, אשר הכל מכריז ואומר 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית'. "ומכאן - סיים מרן את דבריו הנלבבים - "אם על אותו אדם שהשיב תשובות של הבל בדבר השלחן הערוך במדבר, הצבענו כמשוגע, על אחת כמה וכמה שנצביע כן על אפיקורס. הלא הוא משוגע הרבה יותר, ואם מאותו משוגע שבמדבר הייתי מפחד להיות במחיצתו, הרי שאפיקורס אני מפחד יותר (...לולי תורתך שעשועי)

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים - "אוהל יוסף" - נובהרדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0527639747 דוא"ל: Ohelyosef1@gmail.com